

Управління культури і туризму обласної державної адміністрації

Обласна бібліотека для юнацтва ім. Б. Лавреньова

Обласна інспекція з охорони пам'яток історії та культури

Обласний краєзнавчий музей

ВКАРБОВАНА У ВІЧНІСТЬ ІСТОРІЯ: пам'ятники Херсона

Довідник

Херсон 2007

Від укладача

Довідник “Вкарбована у вічність історія” - перше видання, яке об’єднало всю наявну інформацію про 24 найвідоміших пам’ятники Херсона. В ньому міститься повний опис пам’ятника, історична довідка про подію чи особу, кольорове фото, дані про розташування та бібліографія за останні 15 років.

Для більш зручного користування довідник побудований за хронологічно-алфавітним принципом і включає такі розділи:

I. Події та особи XVIII-XIX ст.

II. Події та особи XX ст.

III. Велика Вітчизняна війна (1941-1945 рр.)

Допомогу в складанні довідника “Вкарбована у вічність історія” надали фахівці Херсонської обласної інспекції з охорони пам’яток історії і культури — завідувача відділом науково-охоронних робіт Гостєва Лідія Юріївна і старший науковий співробітник Фельдман Ілля Захарович та старший науковий співробітник відділу історії Херсонського краєзнавчого музею Дяченко Сергій Андрійович.

Довідник буде корисним школярам, вчителям, студентам, бібліотекарям та всім, хто цікавиться історією рідного краю.

Укладач	Попова Н.О.
Науковий консультант	Дяченко С.А.
Комп’ютерний набір	Єфимова Є.П.
Дизайн обкладинки	Леоненко Л.В.
Редактор	Коваль С.Д.
Відповідальний за випуск	Ігнатова Т.Ф.

Свідки історії міста

На перший погляд у Херсоні не так вже й багато пам'яток монументального мистецтва. Загально відомі, наприклад, пам'ятники Леніну на площі Свободи, Ушакову біля судномеханічного технікуму, бюст Суворову на вулиці Суворова, монумент Слави в парку Слави. Нещодавно з'явився ще й пам'ятник князю Потьомкіну. Насправді таких пам'яток значно більше, у всіх районах міста, і не завжди вони на виду. Скульптури ховаються в тихих провулках, на території підприємств, в місцях, де нещодавно кипіло життя, а тепер воно пересунулося на інші вулиці.

На жаль, пам'ятки монументального мистецтва досить уразливі. Деякі пам'ятки руйнуються через недбалість, деякі – через надто малу художню вартість. Та основна причина вразливості пам'яток – політизованість. Часто-густо їх ставила діюча влада заради пропаганди своїх ідей. Згодом погляди переоцінювалися чи змінювалися, і пам'ятки починали заважати новим політичним поглядам. Зараз, наприклад, лунають голоси про доцільність існування пам'ятника Леніну. Але в тім-то й річ, що руйнувати пам'ятки з ідеологічних ідей рівноцінно переписуванню історії. Це все одно, що зректися свого батька. І якщо він зробив помилку – ви не повинні її повторити, тобто ви повинні пам'ятати про цю помилку. Монументальні пам'ятки – це сторінки нашої історії, історії міста, країни чи навіть людства. Але якщо ми починаємо погоджуватися, що деякі пам'ятники не мають права на існування, це означає, що ми захворіли від тієї мінливої влади. Чим же ми тоді кращі від варварів, чи фанатиків, яких самі ж остерігаємося?

За кожним пам'ятником стоїть історія. З часом вона перетворюється на цікаву пригоду. Тож, знайомитися з пам'ятками цікаво! Бережіть їх і вони розкажуть багато пізнавального та повчального.

Які ж пам'ятки є в Херсоні? Де вони знаходяться? Хто їх створив і з якими подіями чи людьми пов'язані? На ці запитання відповідь книжка, яку ви тримаєте в руках.

*Сергій Дяченко, старший науковий співробітник
Херсонського краєзнавчого музею*

Бережімо історію, турбуймося про майбутнє

Людська пам'ять - неоцінений дар природи. Вона пов'язує історичне минуле з сучасністю і є тим кореневищем, на якому тримається крона сьогодення. Покоління, які вступають у життя, повинні знати минуле у всій його складності та неоднозначності. Жодна із славних і трагічних сторінок нашої історії не повинна стертися з народної пам'яті.

На державному обліку на Херсонщині нараховується понад 5 тис. пам'яток археології, історії та мистецтва, з яких тільки на території Херсонської міської ради та міста Херсона налічується понад 300 пам'яток. Пам'ятки, що знаходяться у нашому місті, різноманітні як за часом створення, так і за тематикою. Серед них є пам'ятки мистецтва, що занесені до переліку об'єктів історико-культурного надбання національного значення: пам'ятники Ф.Ф.Ушакову та Джону Говарду. Значна кількість пам'яток пов'язана з періодом заснування Херсона та його будівництвом - Катерининський собор, фортечні ворота та залишки валів, могила та пам'ятник фельдмаршалу Г.О.Потьомкіну, генералісимусу О.В.Суворову. Більшість пам'яток віддзеркалюють героїчні та трагічні сторінки історії Великої Вітчизняної війни (1941-1945 роки). Чимало пам'яток присвячені діячам мистецтва, літератури та науки.

Пам'ятки історії та культури крім історичної цінності, мають ще і художньо-естетичне значення - вони прикрашають площі та вулиці наших міст і сіл. Тому дуже боляче бачити пошкоджені історико-меморіальні будинки, скульптурні композиції, пограбовані кургани. Так, у 2006 році було частково зруйновано пам'ятку на честь воїнів-афганців у парку Слави. Були розмальовані так звані „графіті” пам'ятний знак на честь земляків у мікрорайоні „Корабел”, пам'ятник морякам Дунайської флотилії, знищена меморіальна дошка на честь Героя Радянського Союзу Ф.А.Комкова. Бережне ставлення до пам'ятників – то ознака культури будь-якого народу. І якщо ми вважаємо себе справді європейською нацією, нам ще треба навчитися шанувати історію свого народу і її німих свідків.

***Лідія Гостева**, завідувача відділом науково-охоронних робіт,
Ілля Фельдман, старший науковий співробітник
обласної інспекції з охорони пам'яток історії і культури*

I. Події та особи XVIII-XIX століть

Очаківські ворота

Розташування

Територія парку ім. Ленінського комсомолу, по вулиці Перекопській, поруч з кіноконцертним залом "Ювілейний".

Опис пам'ятника

Очаківська брама – монументальна кам'яна споруда, що забезпечувала вхід із заходу (з боку Очакова) на територію фортеці повз земляний вал, та відігравала роль важливої оборонної споруди з воротами та підйомним мостом через сухий рів. Збудована у вигляді триумфальної арки у формах раннього класицизму. Матеріал – тесаний щільний вапняк. Дах вкрито металом у 80-х роках XX ст. Розміри брами – 11,0 x 13,0 м, висота – 8 м.

Історичні відомості

Після російсько-турецької війни 1768-1774 рр. за Кучук-Кайнарджийською угодою Росія отримала частину узбережжя між Дніпром та Бугом. З метою закріплення на нових землях імператриця Катерина II 18 червня 1778 р. видала наказ про будівництво на Дніпрі міста з фортецею. 19 жовтня 1778 р. почалося будівництво Херсонської фортеці, яке тривало 10 років (до 1788 р.). Головним будівельником був призначений генерал-цехмейстер І.А. Ганнібал, а з 1784 р. – інженер-полковник Н.І. Корсаков.

На території фортеці, площа якої становила 99,2 га, розміщувалися міський собор із дзвіницею, палац генерал-губернатора, ливарний гарматний завод, арсенал, патронна лабораторія, кам'яні казарми, п'ять порохових льохів та інші споруди. Оточував фортецю земляний вал з 9 бастіонами та зовнішнім ровом. На валах було розміщено 220 гармат. Потрапити до фортеці можна було через двоє фортечних брам: Московську та Очаківську, а також через адміралтейські Покровські ворота.

Наказ про скасування фортеці було видано у 1835 р., проте, вона функціонувала під час Кримської війни. В основному вона була знищена на початку 50-х років XX століття. До нашого часу збереглися Московські (Петербурзькі) (з боку сучасної вул. 40 років Жовтня і Херсонського державного університету) та Очаківські ворота (з боку кінотеатру "Ювілейний"). Імовірний автор проекту – відомий російський архітектор Родіон Казаков.

Бібліографія

- Андрєєв А. Херсонська фортеця: Історичні пам'ятки нашого краю // Наддніпрян. правда. – 2005. – 16 верес. – С. 4.
Вирлич А.Э., Якименко В.П. Памятники славы на Херсонской земле. – Симферополь: Таврия, 1977. – С. 66.
Водотика С.Г., Сінкевич Є.Г. Історія Херсонщини. – Херсон. 2003. – С. 54.

Костюк Л.И., Ракович В.Ф. Херсон. Улицы помнят: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1987. – С. 95.

Маринченко О. Тривожний форпост Півдня.- Вид. 2-ге, зі змінами.- Херсон: “Наддніпряночка”, 2005.- С. 33, 167.

Пиворович В.Д., Дяченко С.А. Улицами старого Херсона: Альбом. – Херсон: Персей, 2002. – С. 13.

Путешествие по Херсонщине: Путеводитель. – Херсон: Наддніпряночка, 2005. – С. 71-74.

Сквозь годы и судьбы. Современный Херсон. – Херсон: Наддніпряночка, 2003. – С. 43.

Херсон: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1982. – С. 8, 95.

Херсонщина: Іміджево-представницьке видання. – Херсон, 2004. – С. 122.

Херсонщина: Фотоальбом. – К.: Мистецтво, 1976.

Пам'ятник першим корабелям

Розташування

На набережній в районі проспекту Ушакова, Жовтнева площа.

Опис пам'ятника

Пам'ятник зображує трьохщогловий парусник, виконаний з залізо-бетону і окутий мідним листом. Це стилізована модель першого корабля Чорноморського флоту “Слава Екатерины”. Постамент - із залізобетону, верхній виступ облицьований полірованими плитами сірого граніту. На нижньому виступі постаменту, на одній боковій частині - залізобетонна плита з рельєфним зображенням майстрів, солдатів і офіцерів під час побудови кораблів кінця XVIII ст. На другій боковій частині - плита з рельєфним зображенням сучасних робітників та інженерів – херсонських суднобудівників. Розміри плит – 2,5 x 9,6 м.

На лицьовому (західному) боці нижнього виступу постаменту напис: “Здесь в 1783 году построен первый 66-пушечный линейный корабль Черноморского флота “Слава Екатерины”. На тильній стороні нижнього виступу постаменту напис: “... в месте к сему удобном, назначивая оное по соображению выгод морских и сухопутных... построить крепость и соорудить верфь... место сие повелеваем именовать Херсоном...”/Санкт-Петербург. 1778 г/.

Літери написів металеві, накладні. На цоколі - рельєфне зображення картуша морського компасу (діаметром 200 см). Цоколь облицьовано полірованими плитами сірого граніту.

Загальна висота пам'ятника – 15,3 м. Висота скульптури – 4,8 м, постаменту – 10, 0 м. Навкруги пам'ятника майданчик, вимощений бетонними плитами, розміром 35 x 40 м.

Пам'ятник увічнює історичне місце – колиску Чорноморського флоту та його перших будівників. Оригінальний за замислом і композицією, виконаний на високому художньому рівні.

Історичні відомості

Необхідність укріплення південних кордонів Російської держави і створення Чорноморського флоту обумовило заснування в 1778 р. м. Херсона з фортецею, суднобудівною верф'ю і торгівельною пристанню. Вже в 1779 р. на верфі був закладений перший лінійний корабель Чорноморського флоту, 66-гарматний фрегат “Слава Екатерины”, спущений на воду 16 вересня 1785 р. У тому ж році на верфі будувались фрегати “Херсон”, “Храбрый”, “Лёгкий”, “Скорый”, “Осторожный”, “Крым”, бомбардирський корабель “Страшный” та ін. Очолив будівництво суден корабельний майстер Афанасьєв.

На початку 1787 р. верф складалася з 5 доків, для будівництва яких був розчищений кам'яний берег Дніпра. В Адміралтействі знаходились різні майстерні (ливарна, котельня, кузня та ін.). Будували кораблі роти майстрових і солдати Херсонського військового гарнізону.

На місці верфі в 1972 р. встановили пам'ятник першим корабелям Чорноморського флоту. Автори - скульптори В.Шкуропат, І.Білокур, В.Потребенко та архітектори Ю.Тарасов, Г.Сикула.

Бібліографія

Вирлич А.Э., Якименко В.П. Памятники славы на Херсонской земле. – Симферополь: Таврия, 1977. – С. 67.

Костюк Л.И., Ракович В.Ф. Херсон. Улицы помнят: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1987. – С. 88-89.

Путешествие по Херсонщине: Путеводитель. – Херсон: Надднепряночка, 2005. - С. 92.

Сквозь годы и судьбы. Современный Херсон. – Херсон, 2003. – С. 42.

Херсон: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1982. – С. 92, 93.

Херсон: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1988. – С. 57.

Херсонщина: Іміджево-представницьке видання. – Херсон, 2004. – С. 121.

Херсонщина нас єднає: Довідково-біографічне видання. – Херсон, 2004. – С. 50.

Пам'ятник Джону Говарду

Розташування

На розі проспекту Ушакова і вулиці Пугачова.

Опис пам'ятника

Пам'ятник має вигляд обеліска, встановленого на художньо оформленому постаменті і цокольній частині з трьома виступами. На лицевій стороні постаменту – дошка з написом: “Говардъ скончался 20 января 1790 года на 55 году отъ рождения” (правильно – 65). Навкруги обеліска – кам'яна стіна з воротами. Діаметр огорожі 24,1 м, висота стіни зовні – 2,0 м, всередині – 1,6 м, товщина – 0,95 м. Ширина воріт – 3,65 м. Обеліск, постамент і стіна виготовлені з місцевого каменю, оштукатурені.

Загальна висота пам'ятника - 11,53 м, висота

обеліска - 7,90 м, висота постаменту - 2,00 м, розмір постаменту – 2,13 x 2,18 м, висота цокольної частини – 0,63 м, розміри цокольної частини – 5,2 x 5,18 м.

Історичні відомості

Джон Говард – англійський громадський діяч і філантроп. Народився у 1724 році поблизу Лондона в сім'ї купця. Вивчав географію, природознавство, особливий нахил виявив до медицини. Багато мандрував країнами Європи. виступав за влаштування для народу лікувальних закладів. Д. Говард збудував на власні кошти кілька лікарень і будинків для літніх людей, видав працю “Звіт про основні лазарети Європи і дані про чуму”(1789).

Росію вперше відвідав у 1781 році, влітку 1789 року прибув сюди вдруге. Деякий час перебував у Кременчуці, звідки переїхав до Херсона, де й оселився. В той час лютувала епідемія тифу і Говард доклав багато зусиль для лікування хворих. Своєю діяльністю здобув загальну шану і любов жителів міста. Тут він захворів і помер у січні 1790 року у віці 65 років. Поховано його у 17-15 км від міста Херсона по дорозі на Миколаїв (до теперішнього часу могила не збереглася).

Пам'ятник споруджено у 1818-1820 роках за проектом архітектора В.П. Стасова. Розпорядження про встановлення цього пам'ятника було зроблено імператором Олександром I під час перебування в Херсоні. Для захисту обеліска від дії вологи і морозів у 1827 році його покрили гарячим розчином оліфи і білил. З метою охорони від осквернення пам'ятник, споруджений на той час за межами міста, був обнесений кам'яною стіною, передбаченою проектом. У 1826-28 роках пам'ятник був перебудований за проектом губерньського землеміра П. Гречини і відкритий у червні 1928 року. Перебудова була істотною: обеліск піднято на висоту більше метра від попереднього рівня і в композицію був введений медальйон з барельєфом Джона Говарда.

В роки громадянської і Великої Вітчизняної війни огорожа була частково зруйнована і відбудована в 1957 році. Довгий час монумент був занедбаний і лише в 1990 році його реставрували, відновили барельєф і сонячний годинник.

Бібліографія

Бойко В., Кваша С. Географія рідного краю. Херсонщина: Підручник. – Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА. – 2003.- С. 72.

Голева А. В Херсоні похоронен друг всего человечества // Булава. - 2007.- 19 апр.- С.16.

Костюк Л.И., Ракович В.Ф. Херсон. Улицы помнят: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1987. – С. 79.

Марінченко О. Тривожний форпост Півдня.- Вид. 2-ге, зі змінами.- Херсон: “Наддніпряночка”, 2005.- С. 139, 165.

Пам'ятник Джону Говарду в Херсоні // Херсонський вісник. – 2000. – 12-19 жовт.

Пиворович В.Б., Дяченко С.А. Улицами старого Херсона: Альбом. – Херсон: Персей, 2002. – С. 48.

Путешествие по Херсонщине: Путеводитель. – Херсон: Надднепряночка, 2005. – С. 107.

Сквозь годы и судьбы. Современный Херсон. – Херсон: Надднепряночка, 2003. – С. 49.

Херсонщина: Іміджево-представницьке видання. – Херсон, 2004. – С. 115.

Херсонщина нас єднає: Довідково-біографічне видання. – Херсон, 2004. – С. 42,43.

Херсонщина: Фотоальбом. – Київ: Мистецтво, 1976.

Пам'ятник Григорію Потьомкіну

Розташування

Потьомкінський сквер, біля Херсонського академічного музично-драматичного театру ім. М.Куліша.

Опис пам'ятника

Скульптура зображує Г.Потьомкіна в образі бога війни Марса. Лівою рукою він спирається на меч, біля лівої ноги лежить шолом. Скульптура на повний зріст виконана з бронзи у Києві. Постамент та цоколь облицьовані плитами полірованого граніту. Висота скульптури - 3,15 м, висота постаменту - 3,95 м, загальна висота - 6,30 м. Пам'ятник відкрито 19 вересня 2003 року.

Історичні відомості

Григорій Потьомкін народився у 1739 році на Смоленщині. Відзначився під час російсько-турецької війни 1768-1774 років. У 1776 році Потьомкін був призначений генерал-губернатором Новоросійської, Азовської та Астраханської губерній. Завдяки його зусиллям ожило пустельне Причорномор'я, з'явилися нові міста Херсон, Миколаїв, Севастополь і Катеринослав (Дніпропетровськ), створено Чорноморський флот. Похований 23 листопада 1791 року в Херсоні у Катерининському соборі, який був збудований під його пильним наглядом і постійною турботою.

Ідея створення пам'ятника Г.Потьомкіну з'явилася у Катерини II ще за його життя. Вона повеліла "воздвигнуть монумент в Херсоне, им построенном", але воля Катерини була виконана лише її внуком Павлом I. Пам'ятник Потьомкіну Г.О. було споруджено у 1836 році до 45-річчя поховання. Автор гранітного постаменту – італійський архітектор Франц Карлович Боффо, який у 1820-30-х роках багато працював в Одесі і створив постамент до пам'ятника Рішельє. Автор скульптури - Іван Петрович Мартос.

27 квітня 1921 року скульптуру було демонтовано і перенесено до краєзнавчого музею. У 1944 р. скульптура зникла. З 1922 року на місці пам'ятника Потьомкіну встановили бюст К. Маркса, з 1958 року – його скульптуру. У 2003 році пам'ятник Г.Потьомкіну було відновлено за старими фотографіями. Автори - скульптор Ю.Г. Степанян, архітектори В.М. Громихін та Г.М. Ходін.

Бібліографія

Вирлич А. Станный Потемкин: Ист. очерк. – Херсон, 2005. – С. 60, 61.

Громыхин В. Возрожденная история // Херсонський вісник. – 2003. – 18 верес.

Костюк Л.И., Ракович В.Ф. Херсон. Улицы помнят: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1987. – С. 98.

Левакин М. В Потемкинском сквере будет 3-х метровый памятник // Херсонський вісник. – 2003. - № 6. – С.3.

Марінченко О. Тривожний форпост Півдня.- Вид. 2-ге, зі змінами.- Херсон: "Наддніпряночка", 2005.- С. 165.

Марус В. Воссоздается история // Гривна. – 2002. - № 52.

Пиворович В.Б., Дяченко С.А. Улицами старого Херсона. – Херсон: Персей, 2002. – С. 40, 85-90.

Путешествие по Херсонщине: Путеводитель. – Херсон: Надднепряночка, 2005. – С. 84.

Сквозь годы и судьбы. Современный Херсон. – Херсон: Надднепряночка, 2003. – С. 38.

Херсонщина нас єднає: Довідково-біографічне видання. – Херсон, 2004. – С. 12.

Хто є хто на Херсонщині: Видатні земляки. – Київ, 2005. – С. 25, 27.

Пам'ятник Олександру Суворову

Розташування

Вулиця Суворова, 1.

Опис пам'ятника

Пам'ятник складається з двох основних частин: бюста та постаменту. О.В. Суворов зображений погруддям у мундирі з погонами, зі стрічкою через плече, бюст виконаний з бронзи. Постамент має форму піраміди із сірого полірованого граніту. Висота бюсту - 1,25 м, висота постаменту - 2,23 м. Напис на зворотному боці бюсту: "Исполнил в дар музею Рукавишниковъ. 1904". Цей бюст скульптор Рукавишников відлив у подарунок музею Суворова в Санкт-Петербурзі. Оскільки було виготовлено дві відливки, музей у 1950 році вирішив подарувати скульптуру місту Херсону.

Історичні відомості

О.В. Суворов (1730-1800) – видатний російський полководець, один із творців передового військового мистецтва, генералісимус російської армії. Вперше в Херсон О.В. Суворов прибув у 1782 році, коли місто ще тільки будувалося. Потім - у 1783-1784 рр. та 12 травня 1787 р. під час візиту в Херсон імператриці Катерини II.

Становище на півдні Росії в той час було тривожним. Турки загрожували "наново заселеним" південним губерніям Росії. Суворова, командира корпусу, надіслали в Херсон з метою організації захисту колись суднобудування на Чорному морі, важливої фортеці, господарської та ремонтної бази російського флоту. 8 серпня 1787 р. О.В. Суворов переніс свою штаб-квартиру в м. Херсон.

За короткий термін оборонні роботи, які велися під керівництвом Олександра Василювича, були завершені. Поряд з Херсонською фортецею були закладені батареї, сама фортеця реконструйована, артилерійський парк був приведений у повну бойову готовність. На далеких підступах до Херсона будувалися редуті. До кінця серпня О.В. Суворов створив та повністю навчив херсонське ополчення, обмундирування та озброєння якого було здійснене за кошти міського населення. Перемога О.В. Суворова під Кінбурном та взяття штурмом Очакова назавжди позбавили Херсон від загрози турецького нашествия.

18 травня 1950 року в ознаменування 150-річчя від дня смерті великого російського полководця на вулиці, яка носить його ім'я, де в 1792-1794 рр. знаходилась штаб-квартира

О.В. Суворова, був встановлений камінь з написом: “Здесь будет сооружен памятник великому русскому полководцу Александру Васильевичу Суворову в ознаменование 150-летия со дня его смерти (18 мая 1950 г.)”. 12 вересня 1950 р. відбулося відкриття пам'ятника О.В. Суворову. Автор бюсту – скульптор М.І. Рукавишніков.

У 1974 році постамент з місцевого каменя був замінений постаментом із сірого полірованого граніту. Проведений благоустрій території скверу. В 2003 році до 225-річчя заснування міста Херсона пам'ятник за рішенням міськвиконкому перенесено на початок вулиці Суворова.

Бібліографія

Бойко В., Кваша С. Географія рідного краю. Херсонщина: Підручник. – Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА. – 2003. - С. 81-82.

Вирлич А.Э, Якименко В.П. Памятники славы на Херсонской земле. – Симферополь: Таврия, 1977. – С. 66.

Водотика С.Г., Сінкевич Є.Г. Історія Херсонщини. – Херсон. 2003. – С. 60.

Громыхин В. Возрожденная история // Херсонський вісник. – 2003. – 18 верес.

Костюк Л.И., Ракович В.Ф. Херсон. Улицы помнят: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1987. – С. 70.

Марінченко О. Тривожний форпост Півдня.- Вид. 2-ге, зі змінами.- Херсон: “Наддніпряночка”, 2005.- С. 164.

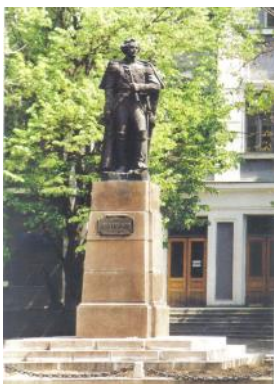
Путешествие по Херсонщине: Путеводитель. – Херсон: Наддніпряночка, 2005. - С. 81.

Сквозь годы и судьбы. Современный Херсон. – Херсон: Наддніпряночка, 2003. – С. 47.

Херсон: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1982. – С. 92, 93.

Херсонщина: Фотоальбом. – Київ: Мистецтво, 1976.

Херсонщина нас єднає: Довідково-біографічне видання. – Херсон, 2004. – С. 14.

Пам'ятник Федору Ушакову

Розташування

Проспект Ушакова, 20, перед будівлею Херсонського судномеханічного технікуму ім. Ф.Ушакова.

Опис пам'ятника

Бронзова скульптура на весь зріст на прямокутному постаменті у вигляді зрізаної піраміди з трьома виступами. Скульптура зображує Ф.Ф. Ушакова в парадному адміральському мундирі з орденами та Володимирською стрічкою, в плащі на плечах, у рейтузах та ботфортах. На лівому боці висить палаш. У правій опущеній руці – трикутний капелюх, а в лівій, зігнутій, до лінії

поясу – підзорна труба.

На другому виступі постаменту укріплено бронзовий картуш з написом “Адмірал Ф.Ф. Ушаков. 1745-1817”. Постамент установлений на цоколі, розміщеному в центрі квадрата

тної клумби, огороженої бордюром. На бордюрі — стовпчики, до яких прикріплені корабельні ланцюги.

Скульптура відлита з бронзи. Постамент та цоколь виготовлені з червоного граніту. Корабельні ланцюги чавунні. Загальна висота пам'ятника – 7,3 м, висота скульптури – 3,3 м, загальна висота постаменту та цоколя – 4 м. Один з кращих пам'ятників великому флотоводцю, оригінальний за своїм художнім та композиційним рішенням.

Історичні відомості

Федір Федорович Ушаков (1744(45)-1817 рр.) – видатний російський флотоводець, адмірал, командувач Чорноморського флоту, зробив значний внесок у розвиток тактики морського бою. У 1783 р. в Херсон для будівництва флоту і комплектування екіпажів військових кораблів з Петербурга прибули команди моряків. Одну з команд очолював капітан II рангу Ф.Ф. Ушаков, який віддав багато сил будівництву кораблів і боротьбі з епідемією, яка спалахнула тоді в Херсоні. Після закінчення будівництва на Херсонській верфі перших семи великих кораблів Ушаков, уже в чині капітана I рангу, одержав під своє командування 66-гарматний фрегат “Святой Павел” і в 1784 році ескадра, збудована херсонськими корабелями, вийшла у Чорне море.

На замовлення Херсонського судномеханічного технікуму ім. Ф.Ф. Ушакова пам'ятник виготовлено Одеськими художньо-виробничими майстернями. Автори пам'ятника - скульптори М.Г. Кравченко, П.Г. Кравченко та А.Ю. Чубін. Скульптура з оргскла була встановлена у 1957 році, в 1970 році її замінили на бронзову.

Бібліографія

Вирлич А.Э., Якименко В.П. Памятники славы на Херсонской земле. – Симферополь: Таврия, 1977. – С. 67.

Костюк Л.И., Ракович В.Ф. Херсон. Улицы помнят: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1987. – С. 77.

Маринченко О. Тривожний форпост Півдня.- Вид. 2-ге, зі змінами.- Херсон: “Наддніпряночка”, 2005.- С. 157, 164.

Путешествие по Херсонщине: Путеводитель. – Херсон: Наддніпряночка, 2005. – С. 97.

Сквозь годы и судьбы. Современный Херсон. – Херсон: Наддніпряночка, 2003. – С. 23.

Херсон: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1982. – С. 91.

Херсонщина: Іміджево-представницьке видання. – Херсон, 2004. – С. 114.

Херсонщина: Фотоальбом. – К.: Мистецтво, 1976.

Херсонщина нас єднає: Довідково-біографічне видання. – Херсон, 2004. – С. 14, 110.

Хто є хто на Херсонщині: Видатні земляки. – Київ, 2005. – С. 26.

Пам'ятник Тарасу Шевченку

Розташування

Проспект Текстильників.

Опис пам'ятника

Пам'ятник складається з погруддя і прямокутного постаменту. На постаменті - напис-факсиміле Т.Г. Шевченка. Погруддя залізобетонне, оковане міддю. Постамент - із сірого полірованого граніту, Напис на постаменті виконаний накладними бронзовими літерами. Постамент встановлено в центрі прямокутної клумби, огороженої гранітним бордюром. Загальна висота пам'ятника – 7 м,

висота погруддя – 2,4 м, постаменту – 4,6 м, розміри клумби – 6х6 м.

Історичні відомості

Тарас Григорович Шевченко (9.03.1814-10.03.1861) – великий український поет, художник, мислитель, революційний демократ. Пам'ятник виготовлений Херсонськими художньо-виробничими майстернями Худфонду УРСР і відкритий у 1971 році. Автори пам'ятника - скульптор І.Г. Білокур, архітектор Ю.П. Тарасов.

Бібліографія

Бойко В., Кваша С. Географія рідного краю. Херсонщина: Підручник. – Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА. – 2003. - С. 81-82.

Гостева Л., Фельдман І. Пам'ятники Кобзарю на Херсонщині //Степ. – 1997. – № 7. - С. 67.

Костюк Л.И., Ракович В.Ф. Херсон. Улицы помнят: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1987. – С.74.

Сквозь годы и судьбы. Современный Херсон. – Херсон: Надднепряночка, 2003. – С. 161.

Фельдман І. Пам'ятники великому Кобзареві на Херсонщині // Наддніпрян. правда. – 2007. – 2 берез.

Херсонщина: Іміджево-представницьке видання. – Херсон, 2004. – С. 117.

Херсонщина: Фотоальбом. – К.: Мистецтво, 1976.

Хто є хто на Херсонщині: Видатні земляки. – Київ, 2005. – С. 26.

II. Події та особи XX століття

Пам'ятник першим комсомольцям Херсонщини

Розташування

Центральна частина парку ім. Ленінського комсомолу.

Опис пам'ятника

Пам'ятник складається з обеліска, постаменту і цоколя. На цокольному майданчику біля першої сходинки постаменту - плита з чорного полірованого граніту, на ній дві дубові гілки з бронзи. На лицьовій стороні нижньої розширеної частини обеліска - чавунна дошка (72 x 128 см) з написом: "Першим комсомольцям від молоді Херсонщини".

Над плитою знаходиться бронзове зображення комсомольського значка (40x40 см). На бічних сторонах розширеної частини обеліска - бронзові барельєфи (75x150 см). Ліворуч барельєф зображує період громадянської війни, праворуч – соціалістичного будівництва. Верхня частина обеліска має прямокутну форму з двома виступами з обох боків. Загальна висота пам'ятника – 22,05 м. Висота цоколя – 0,65 м, постаменту – 1,15 м, нижньої розширеної частини обеліска – 3,25 м, верхньої частини обеліска – 17,0 м. Цоколь і постамент виготовлені з полірованого червоного граніту, нижня і верхня частина обеліска – з сірого полірованого граніту. Біля пам'ятника розбита клумба, огорожена бордюром з червоного полірованого граніту.

Історичні відомості

У квітні 1917 року більшовики Херсона провели перші загальні міські збори молоді, на яких вирішили створити спілку робітників-підлітків і обрати її виконавчий комітет на чолі з молодим робітником більшовиком Борисом Михайловичем (Туровським).

Спілкова молодь Херсонщини дружно відгукнулася на заклик ЦК РКП(б) і ЦК РКСМ, які оголосили першу Всеросійську мобілізацію революційної молоді. 90 відсотків Херсонської організації революційної молоді в ці дні добровільно пішли на фронт. Комісаром батальйону, сформованого із комуністів і революційної молоді, був призначений Іван Шульга. Херсонською спілкою молоді в підпіллі керувала Ліза Мураховська.

Борис Михайлович, Василь Петренко та їхні товариші за завданням партійних органів виїхали на підпільну роботу в Одесу. Вони вели підривну діяльність проти білогвардійських частин, допомагали створювати повстанські загони.

Наприкінці грудня 1919 року херсонські комунари були заарештовані білогвардійською контррозвідкою. Після тяжких катувань, які вони мужньо витримали, дев'ять комунарів: Дора Любарська, Іда Краснощокіна, Яша Ройфман, Лев Співак, Борис Михайлович, Зігмунд Дуніковський, Василь Петренко, Михайло Пільцман і Поля Барг були по-звір'ячому страчені в січні 1920 року. Героїзм і мужність виявили херсонські комсомольці в боротьбі проти армії барона Врангеля на Каховському плацдармі.

Обеліск споруджено за рішенням обкому комсомолу на честь героїчних подвигів комсомольців Херсонщини 1917-1920 років у 1959 році. Пам'ятник створено за проектом архітекторів Мойсєєва Ю.А., Кузьменка Л.А., Тарасова Ю.П. та скульптора Кравченко Т.І.

Бібліографія

- Вирлич А.Э., Якименко В.П. Памятники славы на Херсонской земле. – Симферополь: Таврия, 1977. – С. 9, 13, 69.
- Костюк Л.И., Ракович В.Ф. Херсон. Улицы помнят: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1987. – С. 95.
- Херсон: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1982. – С. 96.
- Херсон: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1988. – С. 26.
- Херсон: Фотоальбом. – К.: Мистецтво, 1978.

Пам'ятник воїнам-інтернаціоналістам “Скорботна мати”

Розташування

Парк Слави.

Опис пам'ятника

Пам'ятник складається з мідної скульптури скорботної жінки, яка тримає у своїх руках ікону “Христа Спасителя”; бетонного триступінчастого постаменту, оздобленого плиткою з червоного мармуру. Висота скульптури - 2,0 м, постаменту - 1,3 м, загальна висота пам'ятника – 3,3 м. Перед скульптурою на постаменті розміщено квітку тюльпана з воронованої сталі, а також дошку розміром 0,35 x 0,5 м з написом: “Синам Херсонщини, які загинули в Афганістані та в інших війнах за кордоном”.

Історичні відомості

У кінці 70-х років ХХ ст. Радянський Союз вступив у “гонку озброєнь”, одним з наслідків якої стало введення в Афганістан радянських військ у грудні 1979 р. За 10 років через цю війну пройшли 2559 херсонців, з яких 121 було поранено, а 61 стали інвалідами. З 65 загиблих лише 52 поховано на Херсонщині. Ця війна тривала до тих пір, доки Радянський Союз не оголосив про вивід своїх військ з території Афганістану, який завершився 15 лютого 1989 р. Крім Афганістану Радянський Союз так чи інакше брав участь у бойових діях на Кубі, В'єтнамі, Північній Кореї, Ефіопії, Анголі, Єгипті, Мозамбіку та інших країнах, загальна кількість яких становить 29. На Херсонщині зареєстровано 90 чоловік учасників бойових дій в країнах крім Афганістану.

Збір коштів для встановлення пам'ятника розпочався у 1989 р. за ініціативою воїна-інтернаціоналіста С.А. Власенка та матері загиблого в Афганістані солдата В.В. Подоляка. Проте через інфляцію, економічну кризу в країні, нестачу коштів шлях від задуму до втілення цієї ідеї розтягнувся на 10 років.

Розпорядженням Херсонської міськради пам'ятник воїнам-інтернаціоналістам "Скорботна мати" встановлено у парку Слави 15 лютого 1999 року. Виготовлений він на кошти, виділені Херсонською обласною радою, та за рахунок пожертвувачів воїнів-інтернаціоналістів, родин загиблих, підприємців та жителів Херсона. Пам'ятник зроблено у Київських творчо-виробничих майстернях. Автори: архітектори Шевелюр В. С. та Чаплик В. А., скульптор Астаулов С.

Бібліографія

Боянжу В. Афганская боль. Послесловие // Гривна. – 1999. – 29 січ. – 5 лют. – С. 14.

Кирпа Т. Плаче згорьована мати // Наддніпрян. правда. – 1999. – 27 січ. – С. 3.

Сквозь годы и судьбы. Современный Херсон. – Херсон: Надднепряночка, 2003. – С. 214.

Столяр В. Відлуння афганських гір // Ефір. – 2004. – 17 черв. – С. 14.

Пам'ятник жертвам Чорнобильської катастрофи

Розташування

Центральна алея парку ім. Ленінського комсомолу.

Опис пам'ятника

Пам'ятний знак складається зі стели, встановленої на цоколі з двома виступами. На лицевому боці стели зображення символічного вогню та дзвона. В

центрі вміщено текст: "Чорнобиль Трагедія Аварія Подвиг. 26 квітня 1986 року. Постраждалим внаслідок Чорнобильської катастрофи".

У постамент вмонтовано табличку з текстом: "Цей пам'ятник встановлено на честь 15-річчя з дня трагедії Чорнобиля за сприянням адміністрації Херсонської області та міста Херсона, управління надзвичайних ситуацій". Стела виготовлена з чорного граніту, цоколь з цегли, облицьований плиткою. Висота стели - 1,66 м, цоколя - 0,26 м, загальна висота - 1,98 м.

Історичні відомості

26 квітня 1986 року о 1 годині 23 хвилини на четвертому реакторі Чорнобильської атомної електростанції стався вибух, що призвів до найбільшої техногенно-екологічної катастрофи сучасності, створив ситуацію, вплив якої позначатиметься на житті не одного покоління.

Усього в Україні була заражена територія загальною площею 50 тис. кв. км у 12 областях. Сьогодні нараховується 3,2 млн. потерпілих від катастрофи, у тому числі більше 1 млн. дітей. Впродовж 1986-1987 років у роботах з ліквідації наслідків аварії взяли участь близько 600 тис. чоловік, 200 тис. з них одержали підвищені дози опромінення.

Пам'ятний знак встановлено на честь жертв Чорнобильської катастрофи у квітні 2001 року. Даних про авторів немає.

Бібліографія

Сквозь годы и судьбы. Современный Херсон. – Херсон: Надднепряночка, 2003. – С. 214.

Пам'ятник Феліксу Дзержинському

Розташування

Сквер ім. Дзержинського поблизу парку ім. Леніна (на розі вул. Кірова та Чекістів).

Опис пам'ятника

Пам'ятник складається із скульптури, встановленої на прямокутному постаменті і цоколі з одним виступом. Скульптура зображує Ф.Е. Дзержинського на повний зріст, у шинелі та кашкеті, ліва рука опущена вниз, права – в кишені шинелі. На чільному боці постаменту – мідними накладними літерами напис-факсиміле: “Ф.Е. Дзержинський”. На тильному боці постаменту закріплена полірована дошка сірого граніту з

викарбуваним написом : “Пам'ятник восстановлен в 1976 г. Архитекторы Ю. Тарасов, А. Бурда. Скульптор В. Потребенко”.

Скульптура виконана з бетону, окута мідним листом. Постамент споруджено із силікатної цегли з металевою арматурою, облицьований плитками полірованого червоного граніту. Висота скульптури - 3,65 м, постаменту - 1,80 м, цоколя - 0,20 м. Загальна висота пам'ятника – 6,65 м. Пам'ятник розташовано на майданчику, викладеному бетонними плитами. На майданчику встановлені 10 фігурних світильників та проектор. Розміри майданчика: довжина – 50,0 м, ширина – 20,0 м.

На відстані 8,50 м позаду пам'ятника споруджена стела, яка складається з чотирьох частин. На ній гіпсовими накладними літерами напис: “Его рыцарская натура, его личная отвага, его глубочайшая принципиальность, его прямота, его исключительное благородство создали ему громадный авторитет. Его заслуги огромны. Перечислить их нельзя... Центральный комитет ВКП/б/ 20 июля 1926 г.”. Праворуч від напису - декоративне зображення знаку “Почесний чекіст”, зроблене методом виколотки з мідних листів. Стела споруджена з каменю-черепашнику. Чільна сторона стели облицьована білою вапняною плиткою. Висота стели - 2,4 м, довжина - 45 м.

Історичні відомості

Дзержинський Фелікс Едмундович (30.08.1877 - 20.07.1926) - радянський державний і партійний діяч, член Комуністичної партії з 1905 р. Обіймав посади наркома внутрішніх прав та голови Всеросійської надзвичайної комісії.

У травні 1921 року Дзержинський Ф.Е., перебуваючи на посаді наркома шляхів сполучення, приїздив в Херсон для відновлення водного транспорту Нижнього Дніпра. За його ініціативою розпочалося підняття на поверхню та ремонт затоплених пароплавів, а колишню верф Вадона та суднобудівні доки об'єднали в майстерню ім. III Комінтерну.

У 1957 році на замовлення Херсонського облкомунгоспу в сквері ім. Держинського було споруджено пам'ятник Ф.Е. Держинському. Автор пам'ятника – невідомий. У 1969 році, під час бурі, скульптура пам'ятника була зруйнована. Всі частини скульптури у 1976 р. були реставровані скульптором Потребенко В.М. та архітекторами Ю.П. Тарасовим і О. Бурдою. Відкриття реставрованого пам'ятника відбулося 4 листопада 1976 р. на урочистому мітингу робітників Управління внутрішніх справ.

Бібліографія

Вирлич А.Э., Якименко В.П. Памятники славы на Херсонской земле. – Симферополь: Таврия, 1977. – С. 8-9, 69.

Костюк Л.И., Ракович В.Ф. Херсон. Улицы помнят: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1987. – С. 37.

Херсон: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1982. – С. 91.

Херсон. Страницы истории 1778-1978. – Симферополь: Таврия, 1978. – С. 40.

Пам'ятник Володимиру Леніну

Розташування

Площа Свободи, перед будівлею облдержадміністрації.

Опис пам'ятника

Скульптура зображує В.І. Леніна в повний зріст у розстебнутому пальто і в кепі. Права рука – в кишені пальта. Лівою, зігнутою в лікті, він притримує борт пальта. Скульптура відлита з бронзи, постамент і стилобат – з червоного полірованого граніту. На чільному боці постаменту бронзовими буквами напис: "ЛЕНИН". Загальна висота пам'ятника – 10,45 м. Висота скульптури – 6,25 м, постамент розміром 2,7 x 2,7 і висотою 3,1 м, стилобат розміром 2,8 x 12,8 м і висотою 1,1 м. Навколо пам'ятника – трав'яний газон, облямований гранітним поребриком (25x25 м).

Історичні відомості

Ленін (Ульянов) Володимир Ілліч (22.04.1870 – 21.01.1924) - засновник Російської комуністичної партії більшовиків, ідейний і практичний керівник Жовтневого озброєного повстання, засновник та перший керівник Радянської держави.

Пам'ятник встановлено за ініціативою трудящих м. Херсона і за рішенням виконкому Херсонської обласної Ради депутатів трудящих №227 від 11 травня 1964 р. Автори пам'ятника – скульптори Л.А. Родіонов, Ю.М. Лоховинін та архітектори Є.М. Полторацький і Є.М. Олександров (м. Херсон). Скульптура відлита на Ленінградському заводі "Монументскульптура".

Бібліографія

Вирлич А.Э., Якименко В.П. Памятники славы на Херсонской земле. – Симферополь: Таврия, 1977. – С. 7, 69.

Коршун В. Ленин жил, Ленин будет жить...// Гривна. – 2005. – 18-25 авг. – С. 12.

Костюк Л.И., Ракович В.Ф. Херсон. Улицы помнят: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1987. – С. 93.

Херсон: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1982. – С. 5, 91.

Херсон: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1988. – С. 12-19.

Херсонщина: Фотоальбом. – К.: Мистецтво, 1976.

Пам'ятник Володимиру Маяковському

Розташування

Вул. Рози Люксембург, 17, перед ліцеєм журналістики, бізнесу та правознавства (колишня школа № 29 ім. В.Маяковського).

Опис пам'ятника

Бюст В.Маяковського встановлено на постаменті у формі зрізаної піраміди. На лицевому боці постаменту напис: "Маяковский". Скульптура виконана з гіпсу,

постамент і цоколь - з місцевого каменю. Висота бюста – 0,60 м, постаменту – 2,00 м, цоколя – 0,18 м. Виготовлений Херсонськими виробничими майстернями.

Історичні відомості

Маяковський Володимир Володимирович (1893-1930) - видатний російський поет, неодноразово бував на Україні. У 1911 році в Москві він познайомився з відомим футуристом Давидом Бурлюком , який запросив його на зимові канікули до свого села Чорнянка (тепер Каховський район) на Херсонщину. 1912 року дорогою до Чорнянки Маяковський відвідав Херсон, місто його зацікавило, особливе враження справив на нього херсонський порт. Ці враження знайшли художнє відображення у поезії "Порт".

Пам'ятник встановлено в 1962 році. автор - Шапко І.Г.

Бібліографія

Голобородько Я. Письменники і Херсон. – Херсон: Персей, 2003. – С. 35.

Херсон: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1988. – С. 81.

Пам'ятник Серго Орджонікідзе

Розташування

Вул. Нафтовиків, 75, поблизу Палацу культури нафтовиків.

Опис пам'ятника

Пам'ятник являє собою ростову скульптуру С. Орджонікідзе, встановлену на постаменті з цоколем. Орджонікідзе зображений в розстібнутому пальто. Правою рукою притримує пальто, ліва рука витягнута трохи вліво і назад, права нога - на півкроку вперед. Скульптура виготовлена з бетону і облицьована мідним листом. Висота скульптури – 3,90 м, висота постаменту – 1,17 м, цоколя – 0,60 м. Загальна висота – 5,67 м. Виготовлений херсонськими художньо-виробничими майстернями Художнього фонду УРСР.

Історичні відомості

Орджонікідзе (Серго) Григорій Костянтинович (1886-1937) - радянський державний і політичний діяч, був Надзвичайним комісаром України, брав участь у визволенні Херсона від білогвардійців, у 1920-30-х роках обіймав високі державні і партійні посади, в т.ч. народного комісара важкої промисловості. Ім'я Серго Орджонікідзе носив Херсонський нафтопереробний завод.

Пам'ятник відкрито в 1980 році. Автори скульптури - Ю.І.Шапко та І.Г. Шапко, архітектор - Шевчук М.І.

Бібліографія

Вирлич А.Э., Якименко В.П. Памятники славы на Херсонской земле. – Симферополь: Таврия, 1977. – С. 8.

Коротецкий А. Летопись Херсона. – Херсон, 2004. – С. 150.

Костюк Л.И., Ракоч В.Ф. Херсон. Улицы помнят: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1987. – С. 53.

Пам'ятник Олександрі Цюрупі

Розташування

Перед центральним входом у Херсонський державний аграрний університет, вул. Розі Люксембург, 23.

Опис пам'ятника

Пам'ятник складається із скульптурного портрета О.Д.Цюрупи, встановленого на постаменті і цокольному майданчику. Скульптурний портрет вирізьблений у граніті, передає мужні, вольові риси характеру

видатного державного діяча. Скульптурний портрет і постамент виконані з рожевого неполірованого граніту. Цокольний майданчик - з бутового каменю на цементному розчині. Висота скульптурного портрета – 2,0 м, постаменту - 3,08 м. Цоколь на рівні ґрунту. Загальна висота пам'ятника - 5,28 м. Територія біля пам'ятника впорядкована та озеленена.

Історичні відомості

Цюрупа Олександр Дмитрович (1870-1928) – радянський державний діяч. Народився в містечку Олешки (нині Цюрупинськ) на Херсонщині, навчався у Херсонському сільськогосподарському училищі. Обіймав посаду наркома продовольства РРФСР, очолював Держплан та Наркомат внутрішньої і зовнішньої торгівлі. О.Д.Цюрупа користувався великим авторитетом серед людей, які його знали, підтримував зв'язки з Херсоном.

Пам'ятник відкрито в 1967 році. Автор проекту – В.І.Зноба.

Бібліографія

Вирлич А.Э., Якименко В.П. Памятники славы на Херсонской земле. – Симферополь: Таврия, 1977. – С. 7-8.

Костюк Л.И., Ракочин В.Ф. Херсон. Улицы помнят: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1987. – С. 65.

Херсон: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1982. – С. 73-74.

Херсон: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1988. – С. 9, 63.

Херсонщина нас єднає: Довідково-біографічне видання. – Херсон, 2004. – С. 123.

Хто є хто на Херсонщині: Видатні земляки. – К., 2005. – С. 54.

III. Велика Вітчизняна війна

Меморіальний комплекс Слави

Розташування

Парк Слави.

Історичні відомості

У середині серпня 1941 року радянські війська вели бої з німецько-фашистськими загарбниками в районі м. Херсона. Дві частини 9-ої армії під командуванням генерал-полковника Я.Р. Черевиченка і судна Дунайської річкової флотилії під командуванням контр-адмірала М.О. Абрамова мужньо стримували наступ противника до 18 серпня, коли радянські війська залишили місто. Звільнення Херсона від окупації почалося в ніч з 11 на 12 березня 1944 р. з форсування Дніпра частинами 295-ої стрілецької дивізії. Після запеклої боротьби 13 березня 1944 року Херсон був звільнений. В боях за Херсон 6000 солдат і офіцерів отримали нагороди, а 15 воїнів – звання Героя Радянського Союзу.

У травні 1966 року на річці Конці робітники заводу "Паллада" знайшли могилу невідомого радянського воїна. На могилі було встановлено хрест з металевих труб та вміщено напис: "Неизвестному солдату". За рішенням Херсонського міськвиконкому від 18 жовтня 1966 р. останки невідомого солдата були урочисто перепоховані у парку Слави 13 березня 1967 року до роковин звільнення м. Херсона від гітлерівців, а 9 травня 1967 р. біля могили був запалений Вічний вогонь. У 1989 р. відбулася значна реконструкція пам'ятника. Автори: скульптор Зноба В.Н., архітектори Громихін В.М., Захаров С.А., Платонов Ю.П.

Опис пам'ятника

Меморіал складається з могили Невідомого радянського воїна, скульптури Перемоги, обладнання для Вічного вогню, скульптур солдата і матроса та шести панно, вміщених на стінах по обидва боки сходів, які ведуть до набережної Дніпра. Бронзова скульптура, що символізує Перемогу, встановлена на колоні з постаментом, які виготовлені з червоного граніту. Панно виготовлені з бронзи і кожне має свою назву: I – "История освоения края"; II – "Штурм Перекопа"; III – IV "Павшим за освобождение г. Херсона вечная слава" (618 прізвищ загиблих); V – "Великая Отечественная война 1941-1945 гг." (вміщено відомості про 67 Героїв Радянського Союзу, які отримали це звання за визволення Херсонщини, кількість загиблих херсонців (53338) тощо); VI – "Город Херсон" (план сучасного Херсона, зображення кораблів тощо). Висота скульптури - 5,5 м, колони - 15 м, постаменту - 1,5 м. Загальна висота пам'ятника - 22,0 м.

Меморіал Слави увічнює пам'ять про воїнів-визволителів м. Херсона, які загинули в роки Великої Вітчизняної війни.

Бібліографія

Вирлич А.Э., Якименко В.П. Памятники славы на Херсонской земле. – Симферополь: Таврия, 1977. – С. 16, 69.

Костюк Л.И., Ракович Ф.Д. Херсон. Улицы помнят: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1987. – С. 98.

Путешествие по Херсонщине: Путеводитель. – Херсон, 2005. – С. 80.

Сквозь годы и судьбы. Современный Херсон. – Херсон: Надднепряночка, 2003. – С. 141.

Херсон: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1982. – С. 58.

Херсон: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1988. – С. 53.

Херсонщина: Іміджево-представницьке видання. – Херсон, 2004. – С. 116.

Херсонщина: Фотоальбом. – К.: Мистецтво, 1976.

Херсонщина нас єднає: Довідково-біографічне видання. – Херсон, 2004. – С. 21, 26.

Хто є хто на Херсонщині: Видатні земляки. – Київ, 2005. – С. 26.

Пам'ятний знак на честь воїнів 295-ої стрілецької дивізії

Розташування

Вул. 295-ої стрілецької дивізії (на розі вул. 40 років Жовтня)

Опис пам'ятника

Пам'ятний знак складається з прямокутного обеліска, закріпленого на ньому двох стел та цокольного майданчика. На чільному боці правої стели вміщено напис: "Воинам-освободителям 295 стрелковой Херсонской ордена Ленина Краснознаменной ордена Суворова дивизии". На чільному боці лівої стели - горельєфне зображення голови воїна Радянської Армії у касці. Пам'ятний знак споруджено з суміші бетону та керамічної крихти. Висота обеліска - 4,10 м. Розміри правої стели: висота - 2,05 м, ширина - 1,10 м; розміри лівої стели: висота - 2,3 м, ширина - 0,60 м. Висота цокольного майданчика - 0,50 м, загальна висота пам'ятника - 4,60 м. Територія навколо пам'ятника впорядкована і озеленена.

Історичні відомості

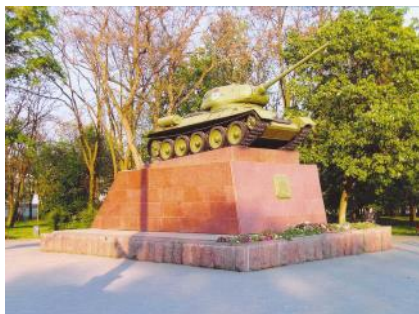
295-та дивізія під командуванням полковника А.П. Дорофєєва входила до складу 28-ої армії 3-го Українського фронту. 12-13 березня 1944 року бійці цієї дивізії форсували Дніпро і звільнили Херсон, подолавши сильний опір противника. За мужність і героїзм солдатів і офіцерів 295-дивізія була удостоєна почесного звання "Херсонська". Пам'ятник відкрито 13 березня 1983 року до річниці визволення Херсона. Автори - скульптор Яроцький В.П., архітектор Костюченко М.М.

Бібліографія

Вирлич А.Э., Якименко В.П. Памятники славы на Херсонской земле. – Симферополь: Таврия, 1977. – С. 14.

Коротецкий А. Летопись Херсона. – Херсон, 2004. – С. 278.

Костюк Л.И., Ракович Ф.Д. Херсон. Улицы помнят: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1987. – С.24.

Пам'ятник визволителям міста Херсона "Бойовий танк Т-34"

Розташування

Вулиця Перекопська перед входом до парку Слави.

Опис пам'ятника

Бойова машина танк "Т-34" встановлена на прямокутному постаменті у вигляді зрізаної піраміди і прямокутної цокольної частини. На чільній стороні

постаменту напис: "Воїнам-визволителям від вдячних херсонців 13 березня 1969 р.". Висота постаменту – 2,5 м, ширина - 4 м, довжина вгорі - 5,5 м, внизу – 8 м. Розмір цокольної частини – 9,5 х 7 м. Постамент та цокольна частина облицьовані бетонними плитами.

Історичні відомості

В ніч з 11 на 12 березня 1944 року бійці 295-ї стрілецької дивізії під командуванням полковника О.П. Дорофєєва почали переправу через Дніпро. Під шаленим вогнем ворога батальйон капітана П.М. Кутєпова закріпився на острові проти села Антонівка. Масове форсування Дніпра почалося 12 березня. До 4-ї години ранку 13 березня ворожу оборону було прорвано. Радянські війська зайняли найближчі села Антонівку, Киндійку і селище Циганську Слобідку. Першим на околицю увірвався стрілецький батальйон майора Г.Т. Акоюнця. 13 березня воїни 49-ї гвардійської та 295-ї стрілецької дивізій, що входили до 28-ї армії 3-го Українського фронту, визволили місто.

Пам'ятник встановлено за рішенням Херсонського облвиконкому №319/6 від 27 березня 1967 р. на честь 25-річчя визволення м. Херсона від німецько-фашистських загарбників 13 березня 1969 р. Бойова машина танк "Т-34" подарована командуванням 295-ї Херсонської стрілецької дивізії трудівникам міста Херсона. Оформлення Ю.А. Васильченка та Ю.П. Тарасова.

Бібліографія

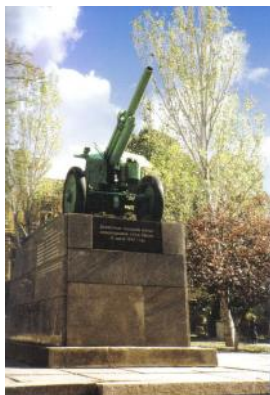
Вирлич А.Э., Якименко В.П. Памятники славы на Херсонской земле. – Симферополь: Таврия, 1977. – С. 15, 69.

Костюк Л.И., Ракович В.Ф. Херсон. Улицы помнят: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1987. – С. 98.

Херсон: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1988. – С. 53.

Херсонщина: Фотоальбом. – К.: Мистецтво, 1976.

Херсонщина нас єднає: Довідково-біографічне видання. – Херсон, 2004. – С. 46.

Пам'ятник воїнам-визволителям Херсона "Гармата-ветеран"

Розташування

Площа ім. 13 березня, перед будівлею Херсонського краєзнавчого музею.

Опис пам'ятника

Пам'ятник складається з 122-міліметрової гаубиці №16647, встановленої на постаменті з одноступінчастим цоколем. Постамент складено з силікатної цегли і облицьовано плитами із сірого полірованого граніту. На лицьовій частині постаменту прикріплена плита з чорного кварцу з написом: "Доблестным советским воинам, освободившим г. Херсон 13 марта 1944 года". Цоколь зроблений із силікатної цегли і оцEMENTований. Висота постаменту 2,00 м, цоколя - 0,30 м, гармати - 2,00 м, загальна

висота пам'ятника 4,30 м. Територія навколо пам'ятника вимощена бетонними плитами, поруч встановлені фігурні світильники.

Історичні відомості

122-міліметрова гармата-гаубиця № 16647 входила до складу 6-ї гаубичної батареї 819-го артилерійського полку 295-ї Херсонської стрілецької дивізії, яка 12 березня 1944 року форсувала Дніпро і з боями визволила м. Херсон. Бойовий шлях гармата почала з передгір'їв Кавказу, однією з перших увійшла в Херсон, війну закінчила у Берліні. За час війни гаубицею знищено 12 танків, 3 самохідні артилерійські установки, 4 бронетранспортери, 15 автомашин, 15 дотів, 9 батарей, 8 гармат, 34 вогневі точки ворога та більш 4 тис. солдатів та офіцерів противника. Обслуга гаубиці за бойові дії нагороджена 13 орденами та 48 медалями Радянського Союзу. Командир гаубиці ст. сержант Г.І. Козлов та замковий мол. сержант Н.Г. Білоус стали повними кавалерами орденів Слави.

“Гармата-ветеран” встановлена на честь 30-річчя Перемоги радянського народу у Великій Вітчизняній війні і 31-ї річниці визволення міста від німецько-фашистських загарбників. Пам'ятник відкрито за ініціативою обслуги гармати – ветеранів війни та членів секції військово-історичних пам'ятників правління Херсонської обласної організації Українського товариства охорони пам'ятників історії та культури. Пам'ятник виготовлено за проектом Херсонських художньо-виробничих майстерень Художнього фонду УРСР і відкрито 13 березня 1975 року на багатолюдному мітингу трудящих Херсонщини.

Бібліографія

Вирлич А.Э., Якименко В.П. Памятники славы на Херсонской земле. – Симферополь: Таврия, 1977. – С.15, 69.

Костюк Л.И., Ракович В.Ф. Херсон. Улицы помнят: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1987. – С. 93.

Сквозь годы и судьбы. Современный Херсон. – Херсон: Надднепряночка, 2003. – С.165.

Пам'ятник Герою Радянського Союзу Іллі Кулику

Розташування

Парк ім. Ленінського комсомолу

Опис пам'ятника

Пам'ятник Іллі Кулику складається із скульптурного портрету, прямокутного постаменту і двохступінчастого стилобату. На постаменті вирізьблено напис: “Керівнику підпільної комсомольсько-молодіжної організації “Патріот Батьківщини” Герою Радянського Союзу І.О. Кулику 1924-1942 від комсомольців і молоді м. Херсона”. Погруддя і постамент виготовлено з рожевого полірованого граніту, стилобат – з неpolірованого рожевого граніту. Загальна

висота пам'ятника - 3,78 м, висота погруддя - 1,2 м, постаменту - 2,4 м, стилобату - 0,18 м, його розміри - 4,4 x 3,4 м.

Історичні відомості

З кінця 1941 р. до листопада 1942 р. у Херсоні активну боротьбу проти німецьких окупантів проводила підпільна комсомольсько-молодіжна організація “Патріоти Батьківщини”, керівником якої був член міськкому комсомолу Ілля Кулик – учень 10-го класу і секретар комсомольської організації середньої школи №7. Організація налічувала близько 50 чоловік. Юні патріоти проводили серед населення антифашистську пропаганду. Вони друкували на машинці і розповсюджували листівки, які закликали не коритись ворогові. Підпільники визволили з гітлерівських таборів і тюрем близько 100 радянських військовополонених, а влітку 1942 р. організували диверсію на дільниці залізниці Галаганівка-Снігурівка, внаслідок якої пішов під укіс фашистський ешелон з живою силою ворога.

Довго полювали гестапо і жандармерія на керівника організації, пообіцяли тому, хто його видасть, 10 тисяч марок. Двічі його заарештовували і обидва рази відважному підпільникові щастило утекти. 29 листопада 1942 р. поліцаї оточили будинок, де переховувався І.О. Кулик. Захищаючись, він вбив трьох поліцаїв а потім, не бажаючи живим потрапити до рук фашистів, застрелився. За героїзм і мужність, виявлені у боротьбі проти ворога, указом Президії Верховної Ради СРСР від 8 травня 1965 р. Іллі Олександровичу Кулику посмертно було присвоєно звання Героя Радянського Союзу.

Пам'ятник встановлено за рішенням Херсонського міськкому комсомолу від 5 травня 1965 р. Відкрито пам'ятник 7 травня 1966 р. Автори пам'ятника – скульптор Писанко М.Б., архітектор Васильченко Ю.А.

Бібліографія

Вирлич А.Э., Якименко В.П. Памятники славы на Херсонской земле. – Симферополь: Таврия, 1977. – С. 13, 69.

Коротецкий А. Летопись Херсона. – Херсон, 2004. – С. 261.

Костюк Л.И., Ракович Ф.Д. Херсон. Улицы помнят: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1987. – С. 96.

Херсон: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1982. – С. 44.

Херсон: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1988. – С. 39.

Пам'ятник Герою Радянського Союзу Миколі Суботі

Розташування

Парк ім. Ленінського комсомолу.

Опис пам'ятника

Пам'ятник складається із скульптурного портрету (до лінії плечей), встановленого на постаменті з цоколем. Скульптура зображує Героя Радянського Союзу М. М. Суботу без головного убору, з волоссям, що розвівається за вітром, з різким поворотом голови вправо. На лицевому боці постаменту вирізьблено напис “Герой Советского Союза Николай Никитович Суббота.

1913-1944". Погруддя бетонне, оковане мідним листом. Постамент та цоколь гранітні. Висота скульптури - 1,75 м, постаменту - 4,40 м, цоколя - 0,20 м. Загальна висота пам'ятника - 6,35 м.

Історичні відомості

Микола Микитович Субота народився в 1913 році в селі Бехтери Голопристанського району Херсонської області. В боях з німецько-фашистськими загарбниками кулеметник стрілецького полку 295-ої стрілецької дивізії 28-ої армії рядовий Субота М. М. виявив безстрашність і відвагу.

В ніч з 12 на 13 березня 1944 року при форсуванні нашими військами Дніпра в районі міста Херсона кулеметник Субота М.М. під сильним вогнем противника першим з ударними групами переправив свою обслугу через річку. Висадившись на правому березі, кулеметник М. Субота підповз до дзоту, з якого противник вів вогонь по підрозділах, що переправлялися, знищив гранатами його обслугу, а потім, зайнявши вигідну позицію, своїм кулеметом знищив дві вогневі точки і подавив вогонь трьох кулеметів ворога, чим забезпечив переправу через Дніпро підрозділам свого батальйону. При звільненні Херсона від гітлерівських загарбників рядовий Субота, уміло використовуючи вогонь кулемета, забезпечив успішне просування штурмових груп. Ідучи в перших рядах, він особисто знищив 29 солдатів і офіцерів та обслугу двох кулеметів противника, які засіли в будинках.

14 березня 1944 року відважний кулеметник М.М. Субота загинув смертю хоробрих. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 3.04.1944 р. за виявлену сміливість, винахідливість у бою, уміле використання вогню свого станкового кулемета йому присвоєне звання Героя Радянського Союзу. За наказом Міністра оборони №65 від 28 серпня 1958 року за беззавітну відданість присязі і героїзм Герой Радянського Союзу рядовий Субота Микола Микитович зарахований навечно в списки роти 140 мотострілецького полку 295-ої Херсонської стрілецької дивізії.

Автори пам'ятника – скульптор В.Л.Шкуропат, архітектор Ю.П.Тарасов.

Бібліографія

Вирлич А.Э., Якименко В.П. Памятники славы на Херсонской земле. – Симферополь: Таврия, 1977. – С. 14.

Коротецкий А. Летопись Херсона. – Херсон, 2004. – С. 276.

Костюк Л.И., Ракович Ф.Д. Херсон. Улицы помнят: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1987. – С. 96.

Херсон: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1982. – С. 51.

Херсон: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1988. – С. 50.

Пам'ятник морякам Дунайської флотилії "Бронекатер"

Розташування

На високій кручі на березі Дніпра, в кінці Придніпровського парку.

Опис пам'ятника

Пам'ятний знак складається з бронекатера (в натуральну величину), встановленого на постаменті з двома виступами, що має форму хвилі. На його чільному боці - меморіальна дошка з написом: "Морякам Дунайской военной флотилии, героически защищавшим г. Херсон от немецко-фашистских захватчиков в августе 1941 г." На затиллі постаменту встановлена друга меморіальна дошка з написом: "Памятный знак установлен 7 мая 1980 г."

Висота катера - 7,00 м, довжина - 22,40 м, ширина - 3,54 м; висота постаменту - 5,30 м. Загальна висота пам'ятного знаку - 12,30 м. Постамент і цоколь зроблені з бутового каменю та бетону, меморіальні дошки - з чавуну. Навколо пам'ятника укладені бетонні плити та асфальт. Територія пам'ятника упорядкована.

Історичні відомості

З 22 липня до 25 вересня 1941 р. Дунайська Червонопрапорна орденів Нахімова та Кутузова флотилія брала участь у боях проти німецько-фашистських загарбників на Південному Бузі та Нижньому Дніпрі. 15 серпня 1941 р. частини Дунайської флотилії взяли на себе оборону м. Херсона. Командуючий флотилією контр-адмірал М. Й. Абрамов став начальником Херсонського гарнізону, капітан 3-го рангу К.М. Балакірєв - воєнним комендантом.

Обороняли Херсон монітор "Ударний", канонерські човни "Буг" та "Дністер", 11 бронекатерів, штабний корабель "Буг" та придані флотилії морські частини (біля 2 тисяч моряків). Особливо запеклі бої за місто розгорнулися 18 серпня. На кожного захисника міста припадало понад 20 гітлерівців. За цей день було відбито 15 атак ворога. 19 серпня місто було залишене і кораблі та частини флотилії відійшли на лівий берег р. Дніпро для його оборони.

3 вересня 1941 р. група бронекатерів одержала завдання атакувати переправу ворога у районі Берислав-Каховка. Під час переходу під сильним артилерійським вогнем у районі с. Антонівка бронекатери №301 та №304 загинули. У 1976 р. один з них, №301, було знайдено і піднято на поверхню. Частина корпусу цього катера стала основою створення на Херсонському судноремонтному заводі ім. Комінтерну натурального макету корабля-пам'ятника.

Проект макету був розроблений ЦКБ "Ізумруд" м. Москви. Архітектори пам'ятного знаку - Тарасов Ю.П. та Семенчук А.С. Спорудження постаменту, установку на ньому бронекатера та благоустрій території здійснив Херсонський облрембудтрест. Пам'ятний знак на честь подвигу радянських моряків у боротьбі з німецько-фашистськими загарбниками було споруджено за рішенням Херсонського міськкому Комуністичної партії України від 9 січня 1979 р.

Бібліографія

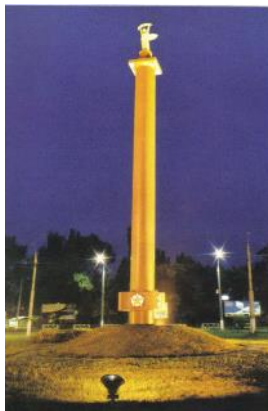
Коротецкий А. Летопись Херсона. – Херсон, 2004. – С. 239.

Костюк Л.И., Ракович В.Ф. Херсон. Улицы помнят: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1987. – С. 85.

Херсон: Страницы истории 1778-1978. – Симферополь: Таврия, 1978. – С. 47.

Херсон: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1982. – С. 41.

Херсон: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1988. – С. 35.

Пам'ятник на честь 50-річчя Перемоги у Великій Вітчизняній війні

Розташування

Площа Перемоги.

Опис пам'ятника

Пам'ятник складається із скульптури крилатої богині Ніки – символу перемоги, що встановлена на колоні. У нижній частині колони вміщено напис: "Споруджено на честь 50-річчя Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр." та зображення ордена Перемоги. Висота скульптури - 2,5 м, колони - 19,5 м, загальна висота пам'ятника - 22,0 м. Пам'ятник виготовлено з бетону. Територія навколо пам'ятника впорядкована та озеленена.

Історичні відомості

У період Великої Вітчизняної війни 1941-1945 рр. на Херсонщині було мобілізовано до лав Радянської армії більше 100 тисяч чоловік, з них 53 тисячі загинули у боях. За мужність та героїзм тисячі херсонців були відзначені урядовими нагородами, а 89 воїнів – званням Героя Радянського Союзу. Більше 6 місяців точилися бої на території Херсонщини, 67 воїнів-визволителів були відзначені званням Героя Радянського Союзу.

Пам'ятник на честь 50-річчя Перемоги у Великій Вітчизняній війні було відкрито 9 травня 1995 року. Автори: скульптор Білокур І. Г. та Потребенко В. М., архітектор Костюченко М. М.

Бібліографія

Сквозь годы и судьбы. Современный Херсон. – Херсон: Надднепряночка, 2003. – С. 151.

Хто є хто на Херсонщині: Видатні земляки. – Київ, 2005. – С. 26.

Пам'ятник хлопцям з Карантинного острова

Розташування

На розі вулиць Суворова та 21 Січня, біля будівлі Комсомольського райвиконкому.

Опис пам'ятника

Пам'ятник являє собою гранітний моноліт неправильної форми, близької до прямокутної, що встановлений на майданчику, вимощеному плитками. На лівій боковій стороні пам'ятника викарбовано факел, на лицьовій текст: "На цьому місці в січні-серпні 1942 року німецько-фашистськими окупантами були страчені учасники Херсонського підпілля: П. Давидюк, Андрій

Запорожчук, Толя Запорожчук, О.Г. Копейкін, Г. Кравченко, А.О. Негрич, В.К. Пройдисвіт, М. Фесенко, Льона Чернявський, Петя Чернявський". Висота пам'ятника – 3,5 м.

Історичні відомості

19 серпня 1941 року Херсон був окупований гітлерівцями. В смертельну боротьбу з фашизмом вступила і група юних патріотів з Карантинного острова, якою керували брати Андрій і Анатолій Запорожчуки, Леонід і Петро Чернявські. Партійне керівництво групою здійснювалось комуністом Г.М. Годуном. Група мала зв'язок з підпільною антифашистською організацією "Центр". Підпільна група завдала ворогам чималих втрат. У 1942 р. гітлерівцям вдалося вислідити і схопити хлопців. 8 хлопчаків фашисти розстріляли за містом, 4-х повісили (Андрія і Анатолія Запорожчуків, Леоніда і Петра Чернявських) на Суворовській вулиці. Шибеницю фашисти залишили для залякування херсонців. Через деякий час на ній за розповсюдження антифашистських листівок були повішені шестеро херсонців: П. Давидюк, О.Г. Копейкін, Г. Кравченко, А.О. Негрич, В.К. Пройдисвіт, М. Фесенко.

Пам'ятник на місці страти патріотів-підпільників Херсона був встановлений і урочисто відкритий у 1965 році. Він виготовлений Херсонським художньо-виробничими майстернями Художнього фонду УРСР та місцевими будівельниками.

Бібліографія

Вирлич А.Э., Якименко В.П. Памятники славы на Херсонской земле. – Симферополь: Таврия, 1977. – С. 13-14.

Коротецкий А. Летопись Херсона. – Херсон, 2004. – С. 263.

Костюк Л.И., Ракович В. Ф. Херсон. Улицы помнят: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1987. – С. 45.

Сквозь годы и судьбы. Современный Херсон. – Херсон: Надднепряночка, 2003. – С. 215.

Херсон: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1988. – С. 41.

Пам'ятник жертвам тоталітарного режиму

Розташування

Вул. Тираспольська, біля кладовища

Опис пам'ятника

Пам'ятник складається зі стели, символічного надгробка та хреста. У центрі стели вміщено горельєфне зображення людини – жертви тоталі-

тарного режиму. До стели примикає символічний надгробок, на якому укріплено металеву дошку з текстом: "Народна пам'ять, як і народ незнищенна". Нижче вміщено напис: "Жертвам тоталітарного режиму".

Стела та символічний надгробок виготовлені з червоного граніту. Горельєф – мідний лист з чеканкою. Хрест виготовлено з дерева.

Висота стели – 2,4 м, надгробка – 0,4 м. Висота хреста – 2,6 м. Територія, що прилягає до пам'ятника, асфальтована.

Історичні відомості

У 30-50 роках ХХ століття в СРСР було встановлено тоталітарний режим, порушувалися права людини і законність, тисячі громадян стали жертвами репресій.

За цей період на Херсонщині зазнало переслідувань 241 тис. громадян. Проти них безпідставно були висунуті обвинувачення у зраді Батьківщини, шпигунстві, замаху на життя Сталіна, інших партійних та державних діячів СРСР. Частина засуджених була страчена, частина отримала великі строки ув'язнення. Всередині 50-х років в Україні відбулися демократичні зміни, після XX з'їзду КПРС (1956 р.) на Херсонщині було реабілітовано 18,5 тис. громадян, з них 6 тис. – посмертно.

Жертвами радянського тоталітарного режиму є також люди, які загинув від штучно створеного голоду 1932-33 рр. Голодомор забрав життя тисяч наших земляків, найбільше постраждали Нижньосірогозький, Високопільський, Генічеський райони. У Скадовському, Голопристанському, Каховському, Каланчацькому районах вимирили цілі села.

Пам'ятник жертвам тоталітарного режиму в Херсоні було відкрито у липні 1992 року. Автори пам'ятника – скульптор Бондаренко Євген Васильович, архітектор Громихін В'ячеслав Михайлович.

Бібліографія

Дереза А. Жертвам тоталітарного режиму // Трибуна.— 1992.—14-20 серп.

Піддубняк В. Жниво Молоха.—Херсон: БАТ "ХМД", 2006. - С.156, 165.

Спогади: пережите із минулого комуно-більшовицьких репресій на Україні. Кн.4. Сибірські ГУЛАГи — Херсонські стели / редкол.: В.Піско, Б.Кручкевич, М.Столяр та ін., упоряд. Д.Філіпова. — Херсон: [Б.в.], 2005.—с. 202, 229, 254.

Від укладача	2
Дяченко. С. Свідки історії міста	3
Гостева Л., Фельдман І. Бережимо історію, турбуємося про майбутнє	4
 <i>I. Події та особи XVIII-XIX століть</i>	
Очаківські ворота	5
Пам'ятник першим корабелям	6
Пам'ятник Джону Говарду	7
Пам'ятник Григорію Потьомкіну	9
Пам'ятник Олександрову Суворову	10
Пам'ятник Федору Ушакову	11
Пам'ятник Тарасу Шевченку	13
 <i>II. Події та особи XX століття</i>	
Пам'ятник першим комсомольцям Херсонщини	14
Пам'ятник воїнам-інтернаціоналістам “Скорботна мати”	15
Пам'ятник жертвам Чорнобильської катастрофи	16
Пам'ятник Феліксу Дзержинському	17
Пам'ятник Володимиру Леніну	18
Пам'ятник Володимиру Маяковському	19
Пам'ятник Серго Орджонікідзе	20
Пам'ятник Олександрову Цюрупі	20
 <i>III. Велика Вітчизняна війна (1941-1945 рр.)</i>	
Меморіальний комплекс Слави	21
Пам'ятний знак на честь воїнів 295-ої стрілецької дивізії	23
Пам'ятник визволителям міста Херсона “Бойовий танк Т-34”	23
Пам'ятник воїнам-визволителям Херсона “Гармата-ветеран”	24
Пам'ятник Герою Радянського Союзу Іллі Кулику	25
Пам'ятник Герою Радянського Союзу Миколі Суботі	26
Пам'ятник морякам Дунайської флотилії “Бронекатер”	28
Пам'ятник на честь 50-річчя Перемоги у Великій Вітчизняній війні	29
Пам'ятник хлопцям з Карантинного острова	30
Пам'ятник жертвам тоталітарного режиму	